

УДК 13.130.2

DOI <https://doi.org/10.32782/apfs.v041.2023.2>

Т. В. Борисова

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0122-743X>

кандидат філософських наук,

доцент кафедри міжнародної економіки та соціально-гуманітарних дисциплін
Українського державного університету науки і технологій

ФІЛОСОФСЬКИЙ ПОРТРЕТ ФЕНОМЕНУ «НАДІЯ» В ПОГЛЯДАХ Г. МАРСЕЛЯ

Звернення до теми екзистенціалістів минулого століття в нашій роботі не стало випадковим, адже французький мислитель Г. Марсель писав свої «Пролегомени до метафізики надії. Homo viator» переживаючи окупацію німецькими загарбниками Франції у 1942–1943 років. Станом на сьогодні, перебуваючи у жорстокій війні з загарбником ми можемо провести живі відповідні історико-політичні та філософсько-історичні паралелі з цим часом. Відчуті глибину драми та велич сили національної свідомості та людського духу, що виборюють свою свободу і право на життя. Війна і той жах який вона привносить з собою для Г. Марселя в його передмові до нового видання «Homo viator» прокоментовані мислителем як підстава для аналізу саме феномену «надії». Балансуючи між буттям і небуттям своїм власним і своєї країни людина звертається до цих вічних феноменів «віри», «надії» та «любви».

Варто відзначити і той факт, що описувати філософський образ феномену надії складно і через той факт, що у кожного філософа є своє уявлення про нього. Теоретично реконструювати пережиті людиною екзистенційні ситуації не просто завдання навіть для чутливих до цієї теми мислителів. Проте не тільки цим підкреслена актуальність цього аналізу, річ також у тому, що філософія Г. Марселя по своїй суті наслідує глибокий інтерес до внутрішнього духовного життя людини в європейській культурі філософського мислення.

Метою нашого дослідження виступає пошуки особливого екзистенційного статусу феномена надії в філософському портреті людини у Г. Марселя, який прагне узяти сам феномен надії в усій його життєвій повноті та екзистенційній виразності.

Об'єктом аналізу постає філософська антропологічна картина світу Г. Марселя.

Предметом вивчення розглядаємо культурно-філософський вимір феномену надії в творчому спадку Г. Марселя.

З методологічної точки зору нам видається, що Г. Марсель бере феномен надії у різних його модусах та проявах, а саме *надія як сила, надія як акт, надія як віра і надія як прагнення*. Методологічна проблематика аналізу даного дослідження виходить на більш широку проблему – проблему

цінностей. Так цінність надії як антропологічного феномену та принципу буття полягає в їх значущості, а для Г. Марселя і в їх фактичності існування. Феномен надії є достовірним фактом внутрішнього життя людського «Я» як для філософії життя так і для філософії культури. Цим підсилюється її незмінна актуальність, як предмету дослідження. Проте в межах теоретико-методологічного виміру слід одразу відзначити принципову різницю між методом «віднесенням (надії) до цінностей» та методом «оцінки самого феномену (надії)». Перший метод доцільніше застосовувати в сфері філософії культури, а ось другий знадобиться для окреслення філософського портрету феномена надії в світоглядних позиціях Г. Марселя.

Феноменологічний метод, що нами застосовується у даному дослідженні, фокусується на «надії», як на соціокультурному феномені екзистенційних аспектів буття свідомості особи та суспільства.

Застосування *структурного методу* дозволило нам виявити конструкцію взаємозв'язків феномену надії з іншими елементами структури – вірою, прагненням, молитвою, милосердям, свободою, любов'ю. З іншого боку, структурний метод робить візію феномену надії як структурованого за своєю власною природньою сутністю.

Герменевтичний метод аналізу дозволяє подивитися на культурний простір, що створює феномен надії навколо себе. Історико-філософський погляд на особливості розуміння надії у Г. Марселя репрезентує нам панораму *інваріантності* знання про предмет дослідження. Уся філософська проблематика Г. Марселя носить художньо-літературне оформлення, оскільки багато робіт написані у жанрі есе. Не менш цікавою та складною є філософська мова та стиль викладання думок, що був притаманний французькому мислителю. Вони не є однозначно простими та змістовно очевидними. Рефлексивна лексика Г. Марселя для свого кращого розуміння вимагає від дослідника підготовчого етапу для ознайомлення з нею. Перш за все вартує скласти такий собі «філософський глосарій» під тексти Г. Марселя, аби зрозуміти внутрішню семантичну напруженість лексики його есе та лекцій. Методологія черговий раз відсвітлює та підсилює цю інваріантність. Адже

творче наслідування феноменологічного методу від Е. Гусерля підводить Г. Марселя до відмови сприймати реальність через призму раціональних та логічних засобів виміру «надії». Французький мислитель вважає для себе неприйнятним класичну опозицію «суб'єкт» та «об'єкт», оскільки усі ми втягнуті у трагічний простір буття і оточені світом феноменів та явищ цього та внутрішнього буття. Погляди французького філософа носять анти системний характер і через це відкривається дорога для широкоформатного та багатовекторного способу їх інтерпретації.

Мислитель зосереджує увагу на питаннях внутрішнього та соціально-психологічного творчого буття людини. В цьому французький дослідник не став унікальним. Його неповторна особливість була в іншому – не у виборі проблематики, а у вмінні віднайти особливі способи її (філософської проблематики) репрезентації, інтерпретації та рішень. Для Г. Марселя, як екзистенційного мислителя людина перебуває в надприродньому модусі свого існування. Як казав вітчизняний філософ С. Кримський: «Людина в режимі трансценденції завжди створює «нові небеса» і «нову землю», тобто свій особистісний світ, в якому вона розчакловується від зовнішньої необхідності та прилучається до вічності, чи, врешті-решт, сподівається на можливість неможливого, над надію щодо подолання конечності буття» [5, с. 43].

Слід уникати небезпеки ототожнювати в цих методологічних вимірах змішування двох аспектів – самого знання та методу через який це знання виявляється суб'єкту.

Занурення в проблематику антропологічних вимірів Г. Марселя важко собі уявити без звернення до цілого масиву цікавої дослідницької літератури, що присвячена його творчості. Дослідженню філософської концепції Г. Марселя присвячені праці таких науковців як Т. Євіка, С. Фішмана, Б. Суїтмана, П. Рікера, Т. Буша, П. Буржуа, Т. Ріда, К. Хенлі, Б. Гендера, Дж. Годфрі, К. Галахера, С. Кіна, В. Кузнецова, Р. Данильченко, Ю. Ковальчука, С. Шевченка, Г. Таврізіана.

В філософській картині світу Г. Марселя людина перебуває в особливому онтологічному статусі. Він називає його «фундаментальною ситуацією подорожнього», а людська душа то є мандрівниця. Саме цей підхід був винесений мислителем у заголовок його роботи «*Homo viator*» – людина мандруюча. У Г. Марселя антропологічний принцип буття – це бути у дорозі.

Надія виявляє себе в живому досвіді людського буття через конкретні ситуації і цей момент доволі важливий Г. Марселю. Де повнота буття людського духу осмислюється без спекуляції загальними філософськими категоріями. Особливо для нього важливі ті ситуації де людині доводиться перебувати у стані душевного занепокоєння та

психофізичного напруження. Г. Марсель навіть пропонує ці стани (вони ж «прикордонні ситуації») називати словом, що буде відображати їх сутність, а саме – «морок». І у цьому немає, на наш погляд, спроби віддати данину естетичній стилізації свого тексту – це образ темряви, сутінків душі, що поглиблюють переживання людських трагедій. Сам він про це пише так: «Я вдаюся до метафоричного терміна «морок», але цей термін у даному контексті аж ніяк не випадковий. Не викликає сумніву, що в усякому випробовуванні розглядуваної тут категорії я на невизначений час почуваю себе позбавленим певного світла, до якого прагну. З другого боку, я схильний вважати, що всяке випробовування подібної категорії може бути прирівняне до певного виду ув'язнення» [6, с. 37].

Разом з тим, французький дослідник не уникає і не боїться своїх власних парадоксів. Коментуючи термін «морок» він одразу прагне запевнити читача у тому, що його феномен надії не несе в собі імпульсу згущення фарб, песимістичних настроїв та демонстративного трагізму. Навпаки, занурення Г. Марселя у деталізацію критичних життєвих станів людини, описуючи їх як «ув'язнення», «відчуження», «поневолення», «ізоляцію» – на думку самого філософа не є продуктивним підходом для аналізу цієї теми. Ось як він це коментує: «Правду кажучи може статися і так, що відриваючи мене від мене самого, воно сприяє виникненню в мені набагато гострішого відчуття, яке не розвинулося б за нормальних обставин, цієї втраченої цілісності, яку я прагну тепер віднайти» [6, с. 38].

Далі французький мислитель розвиває цю думку словами: «Справді-бо, душа завжди тягнеться до світла, якого вона не бачить, до світла, яке тільки має народитися, в надії бути визволеною з теперішньої ночі, ночі сподівання, ночі яка не може далі тривати без того, щоб не кинути її в умови, за яких почнеться такий собі процес її органічного – в певному розумінні – розпаду» [6, с. 39].

Варто звернути увагу на ідею Г. Марселя розкрити надію через поняття «сила плинності». В ній (надії) він вбачає силу, що здатна «врятувати» людину з міцних обіймів фатальних обставин буремного життя. Сила, яка не дозволяє людині сприймати смерть як ліки, бо це за словами Г. Марселя наче «останній сплеск обурення перед самим зникненням».

Не можна не захопитися метафоричним порівнянням надії з «авансом», яке дає мислитель. Іманентна природа екзистенційних феноменів завжди залишається суперечливою, феномен надії тому не виключення. Це повертає до себе і нашу вагу у цьому дослідженні. Для Г. Марселя буття людини «конкретне», воно «тут і зараз», а значить феномен надії виявляє себе саме у реальній

дійсності, а не у відстроченій перспективі потенційної дійсності (майбутнього). Зауважимо, що через внутрішню утаємниченість надії її важко робити предметом філософського дискурсу, що рівнозначний «вірі» чи «любві».

Надія людини та надія цілих поколінь – це предмет окремого розгляду. На згадку приходять міркування Л. Фон Ранке про те, що кожна історична епоха з усіма її здобутками та недоліками представляється йому такою, що наче стоїть обличчям до обличчя з Богом. Тому цінність її не в тому, що з неї вийде надалі, як наслідок культурно-історичного плину часу, а в її власному бутті, самому існуванні. Йдеться не про користь, а про цінність надії. І взагалі, світ цінностей, в якому живе і який конструює людина розглядається Г. Марселем як виклик. Чи надія це черговий виклик? Чи вона відповідь на інші виклики людського буття? Ці питання риторичні і вимагають окремої предметної дискусії в межах іншого аналізу на перспективу. Г. Марсель вміє підвести читача до цих питань, то ж не випадково його вчення деякі дослідники називають «християнським неосократизмом».

Культурно-аксіологічний запит Г. Марселя про «надію», її природу, роль та значення для людини виявляється вплетений у контекст її найголовніших світоглядних запитів. Г. Марсель вибудовує філософський образ «надії» через пошук її умов та рівнів існування, причин виникнення та наслідків втрати, її кордонів та потенціалу. Також увагу мислителя привертає до себе проблема «підміни» надії психологічними сурогатами типу «оптимізм». Проте в оптимізмі, на думку самого Г. Марселя, немає «таємниці», того трансцендентного відлуння вічності в швидкоплинному житті людини. Такі «таємниці» за словами Г. Марселя не бажають піддаватися раціональному їх осмисленню: «Звідси глибоко закорінена недостатність, груба неадекватність тих тлумачень, до яких найчастіше вдаються, коли ставлять собі на меті збагнути те, що я називаю таємницею надії» [6, с. 43].

Неприпустима для французького філософа і натуралізація у підході до розуміння надії, для нього це очевидна річ: «В усякому разі, треба, безперечно, взяти за принцип, що ідея фізичної природи надії абсурдна і, за всіма ознаками, суперечлива; можливо навіть, є усі підстави з повним правом припустити, що надія цілком збігається з духовним принципом у самій його суті. Отже, хибно вважати, що її можна осмислити, виходячи із психологічних передумов, які, зрештою, завжди легко уявити собі а posteriori з метою пояснити якусь річ, що залишається для нас таємницею, схованою в собі» [6, с. 44].

Слід відмітити, що проблема надії для Г. Марселя суб'єктна і філософськи автономна, тобто

самоцінна, бо його рефлексія «не скута» нормами та канонами ані класичної філософії, ні принципами пост метафізичного дискурсу. Феномен надії – це точка перетину багатьох фундаментальних філософсько-антропологічних питань, серед яких особливого значення та статусу набуває конкретна проблема – проблема «відчаю» для людини. З цього приводу Г. Марсель відмічає: «А втім, істина полягає в тому, що говорити про надію можна тільки там, де виникає спокуса впасти в безнадію, і надія – то акт, яким ця спокуса активно й переможно долається, хоча, мабуть, така перемога не завжди супроводжується відчуттям докладених зусиль. Я навіть вельми схильний припустити, що це відчуття несумісне з надією в її чистому вигляді» [6, с. 45].

Зазначимо, що звернення філософа до проблеми «оптимізму» та «безнадії» створює підґрунтя для більш вищого рівня аналізу теми. Де сам феномен надії – це дуже радикальна річ, яка явлена людині людським досвідом: «До того ж людський досвід, як нам здається, незаперечно свідчить про те, що надія спроможна пережити майже цілковите зруйнування організму, отже, якщо надія – це життєва снага, то ми вживаємо цей вираз у смислі, якому дуже важко дати точне визначення і який аж ніяк не збігається з тим, що його ми йому надаємо, коли говоримо про життєву снагу цілком здорового тіла» [6, с. 44].

Це схоже на спробу протистояти смерті через бунт віри і жаги до життя у вічності. В певному сенсі можна припустити, яким би був Сізіф (бунтівний Сізіф про якого писав А. Камю) у Г. Марселя.

Ідея французького мислителя про те, що віра без любові в надії не робить надію повнокривною знаходить своє підтвердження в таких міркуваннях філософа: «Надія постає перед нами мовби намагнічена любов'ю, або, що це «сукупність образів, що їх ця любов закликає і випромінює» [6, с. 77].

Для філософа важливо зробити наголос на тому, що складає предмет феномену надії, на що саме надія спрямована. Там і тільки там, де існує така любов, можна говорити про надію. Тут надія виступає більше ніж суб'єктивний стимул кожної особи, а як спосіб людині розкритися у творчості через процес плекання надії.

Г. Марсель прагне розширити метафізичний простір феномену надії виділяючи в ній як суспільний прошарок, так і рівень самотнього «Я». Торкаючись складного питання про «самотність» людини Г. Марсель зазначає: «... надія може існувати тільки на рівні ми – або на рівні агапе (з грецького - приязнь), якщо висловитися інакше – тобто вона неможлива у випадку самотнього я, котре завжди орієнтується на досягнення своєї індивідуальної мети, це також означає, що не годиться змішувати надію з амбіцією, бо вони належать до різних духовних вимірів» [6, с. 14].

В іншому місці додає до цієї думки наступні слова: «... надія завжди пов'язана зі спільнотою, хоч би якою внутрішньою вона була. Це настільки очевидно, що виникає спокуса запитати себе, чи безнадія і самотність не цілком тотожні у своїй основі» [6, с. 69].

Екзистенційний філософ дозволяє читачеві робити вільні припущення, що самотність, яку супроводжує людину усе її життя (від моменту народження до останнього подиху) іноді вгадується саме творчим процесом, аби хоч трохи полегшати актуальний стан тривожності людини у світі. Г. Марсель вказує нам на це наступними словами: «Таким чином, неточно було б вважати, що надія – це простий суб'єктивний стимул, навпаки, вона життєвий аспект самого процесу, через який відбувається творчість» [6, с. 68].

В своїх рефлексія Г. Марсель все ж не здолав етико-психологічної заангажованості феномену надії. В секулярному світі людські феномени буття (надія, любов, милосердя, вірність, страх, прагнення, віра та інші) у французького дослідника зводяться до екзистенційно забарвлених установок, що не демонструють свого теологічного статусу. Дослідники творчості Г. Марселя іноді закидають йому того факту, що сам мислитель ніколи не відділяв своєї філософської роботи від театрального мистецтва. Це з епістемологічної точки зору не видавалось незвичним для магістрального руху європейського екзистенціалізму ХХ століття.

Багато мелодій в метафізиці надії Г. Марселя, проте етичних серед них більше ніж релігійних. Більше того, Г. Марсель свідомо обережним чином уникає ступати в сферу теологічних вимірів надії. Ось як він це коментує. «А якщо заглянути ще глибше, то як повинні ми подивитися на проблему того, чи залежить вона від нас, чи навпаки, вона є плід природжених нахилів або правдивої благодаті, або, в кінцевому підсумку, – знак благодійного втручання надприродних сил? Я виявлю тут обережність і не ступлю на теологічний ґрунт. Але в перспективі філософської оцінки, складається враження, що буде однаково правильним, а отже, й однаково хибним сказати, що надія залежить і що вона не залежить від мене» [6, с. 73].

Як відомо етична творчість – це ще не духовне зростання. Для християнської філософії проблемне поле надії – постає не як особлива сфера явищ, а як вся дійсність, що сприймається суб'єктом під певним кутом зору. Це можна розглядати як ключ до розуміння феномену надії в творчому спадку Г. Марселя. Уся правда про людину та її філософський профіль сам по собі володіє внутрішньою цінністю: «Скільки б ми не пізнавали людину та її творчу діяльність, в ній завжди залишається те, про що ми не відаємо і навіть не самоусвідомлюємо. Людина принципово не вичерпується жодною конкретною моделлю, хоч ніяких

радикальних перешкод її моделювання не існує. Людська екзистенція – бездонна, невичерпна, меонічна, виявом чого і є таїна. Це і перетворює усяку «остаточну» модель людини в той стан невідповідності, якою є, за виразом А. Шенберга, людська ясність» [5, с. 46].

За глибоким переконанням Г. Марселя життя людини освячується цінностями, а сама людська душа «посвячується» у надію та її цінність. Гостро заявляє про себе проблема аксіологічного навантаження феномена надії у контексті «прикордонних реальностей», таких як життя та смерть. Випробовуванням цінності надії на істинність стає сама смерть. Абстрактність цінності – це оманлива гра, абстрактна надія, що не заслуговує жодних жертв, а тим більше жертви життя людини. В цьому питанні Г. Марсель чіткий у своїх словах: «Істина полягає у тому, що ніхто не погодиться вмерти за красу в загальному розумінні і навіть за свободу в загальному розумінні» [6, с. 165].

Відповідно до цього постає питання: боротьба за хліб та за свободу життя – це боротьба за реальності? А боротьба за надію чи добро це те саме? І чому взагалі виникає сумнів у цьому? Ці питання так і лишаються відкритими для дискурсу, а проблемне поле феномену надії від цього лише розширюється. Аксіологічна рецепція феномена надії у Г. Марселя спрямована на сферу трансцендентального, тому свобода та есхатологізм людського буття нерозривно пов'язані з надією як актом переживання людського безсмертя. Європейський гуманізм ХХ століття дозволив людині повести себе різними стежками (філософії, мистецтва, науки) у пошуках цінностей, але усі вони приводять до перехрестя духу й матерії, надії та відчаю, добра та зла, видимого та невидимого, сакрального та профанного, власного «Я» та «Я іншого». Проголошена ідея, що людина це мірило всіх речей, як видимих так і невидимих, стала не тільки керівним принципом європейського гуманізму, а й породила проблему в цінностях людського буття. У будь-якому разі метафізичний аналіз ціннісного характеру надії виходить на ідею про не самодостатність людини. Колись Ф. Ніцше посіяв в душах європейців тугу за надлюдиною, яка здатна в усьому покладатися лише на себе. Кому у такому випадку людина має завдячувати своїй свободі та різноманітностям буття? Богу? Природі? Можливо культурі? Бо вона є набором можливостей, а значить процесуальна. Можливо надії (вірі, любові), в якій усі ці якості реалізують себе? Отже екзистенціалізм не може претендувати на роль засновника ідеї про надію як цінність, але його заслуга, в особі Г. Марселя у тому, що він розгорнув цю проблематику на тлі християнської філософської культури мислення.

Підсумовуючи усе вище викладене зауважимо наступне:

1. Метафізика «надії» Г. Марселя представляє для нас особливий інтерес у світлі розуміння того, що онтологічно дано людині разом з переживанням надії і через неї як умову існування самої людини – віру, любов та співчуття до «іншого». Вираз надії як «життєвої снаги» в роботах Г. Марселя нами розкривається як спосіб обґрунтування багатьох антропологічних запитів французького мислителя.

2. Предметне поле метафізичного портрету надії в роздумах Г. Марселя відкриває нам широкий горизонт культурно-антропологічних її аспектів. Серед яких почесне місце займає проблема «сумніву» та «відчай», як протилежності надії. Оптимізм, на думку французького мислителя, це наче «сурогат» надії. Він позбавлений екзистенційної глибини, гуманістичної величі та містичних аспектів таємниці людського буття.

3. Екзистенційний зріз образу надії у французького дослідника залишається відверто філософсько-жанровим. Мова йде про те, що Г. Марсель так і не зміг «здолати» ту рефлексивну установку про яку казав ще Б. Паскаль, (як предтеча екзистенційної філософії Нового часу), коли говорив про різницю між живим Богом Авраама та Богом філософів. Для Г. Марселя феномен надії постає скоріше як зона філософської рефлексії та етико-аксіологічної критики та головне, що при цьому в ній немає претензій на глибокий теологічний вимір. Г. Марсель переконав нас у тому, що його «надія» більше філософсько-антропологічна категорія ніж теологічна (як це явлено в роздумах про надію у Августина).

4. Гносеологічний аспект аналізу феномену надії в роздумах Г. Марселя репрезентує «надію» як таємницю, а не як проблему. Проблематичною надія, на думку мислителя, може бути за умови її раціоналізації чи вульгарної натуралізації. Сама інваріантність феномену надії для методологічного аналізу є неминучою, бо він (феномен) несе в собі ірраціональну природу.

Література

1. Аверинцев С. Софія – Логос. Словник. 3-е вид. / за ред. С. Аверинцева. Київ : Дух і літера, 2007. 650 с.
2. Арндт Х. Становище людини / переклад з англ. М. Зубицька. Львів : Літопис, 1999. 256 с.
3. Баумейстер А. Буття і благо. Вінниця : Т. П. Барановська, 2014. 418 с.
4. Вишинський С. Проект Модерну та його значущість для сучасного філософсько-антропологічного знання. Специфіка та визначальні виміри сучасного філософсько-антропологічного знання. Київ : Стило, 2015. С. 315-335.
5. Кримський С. Запити філософських смислів. Київ : ПАРАПАН, 2003. 240 с.
6. Марсель Г. Homo viator. Пролегомени до метафізики надії / переклад з франц. В.Шовкун. Київ: Видавничий дім "KM Academia" : Університетське вид-во "Пульсари", 1999. 320 с.

7. Табачковський В. Г. Полісутнісне homo: філософсько-мистецька думка у пошуках «неевклідової рефлексивності». Київ : Парапан, 2005. 432 с.

8. Рікер П. Сам як інший / переклад з франц. Вид. 2-е. Київ : Дух і Літера, 2002. 458 с.

9. Соболев О.М. Постмодерн і майбутнє філософії. Київ : Наукова думка, 1997. 188 с.

10. Ellen R. Theories in anthropology and «anthropological theory». *Journal of The Royal Anthropological Institute (N.S.)*. Vol. 16. 2008. P. 387–404.

Анотація

Борисова Т. В. Філософський портрет феномену «надія» в поглядах Г. Марселя. – Стаття.

В статті піднімається питання світоглядних позицій французького мислителя Г. Марселя на проблему феномену надії, як складової ціннісного світу людини. Філософ розкриває основні екзистенційні аспекти зародження та причини буття надії в свідомості індивіда та суспільства. Здійснюється спроба визначити онто-гносеологічний та культурно-аксіологічний статус феномена надії в творчому спадку Г. Марселя. Окреслюється горизонт проблемного поля метафізичного виміру надії як сили, акту, життєвої снаги, цінності, прагнення, віри та оптимізму. Розкривається іманентна природа феномену як антропологічного принципу буття власного «Я» та «Я-іншого» у поглядах французького дослідника. Фокусування уваги на проблемі як цінності, що здатна поставати одразу у двох іпостасях – як виклик самого життя та як відповідь на виклики в житті індивіда. Підкреслюється фундаментальна риса феномену надії – її трансцендентна утаємниченість, як елементу духовного життя. Досліджується проблема інваріантності епістеміологічної транскрипції та методологічного виміру феномену надії в працях Г. Марселя. Розмежування понять «оптимізм» та «надія, як життєва снага» відбувається на підставі проголошення «оптимізму» штучним та сурогатним способом замінити істині сподівання людини.

Наголошується на приматі етико-соціального забарвлення філософського портрету феномену надії в картині світу Г. Марселя. Підкреслюється стриманість та обережність французького філософа при спробах здійснити теологічний зріз «надії». Показаний конструктивний намір екзистенційного мислителя підсвітити тему ірраціональної природи феномену надії та її вплив на внутрішній та зовнішній світ особистості. Здійснені спроби Г. Марселя сформулювати та описати характер взаємодії феномену надії з супутніми елементами екзистенційного простору людини – віри, любові, оптимізму. Конструювання на підставі описів моделей їх взаємодії антагоністичного напруження у парі – «надія» та «відчай», як «антинадія». Розкривається бажання Г. Марселя підкреслити культурно-гуманістичне значення феномену надії в системі ціннісних орієнтацій індивіда. Фокусується увага мислителя на небезпеці та неприпустимості раціоналізації та грубої натуралізації «надії» в філософському її вимірі суб'єктом пізнання.

Ключові слова: надія, таємниця, оптимізм, віра, відчай, сила, цінність.

Summary

Borisova T. V. Philosophical portrait of the phenomenon of "hope" in the views of G. Marcel. – Article.

The article raises the issue of the French thinker G. Marcel's worldview on the problem of the phenomenon of hope as a component of the human value world. The philosopher reveals the main existential aspects of the origin and reasons for the existence of hope in the minds of individuals and society. An attempt is made to define the onto-epistemological and cultural-axiological status of the phenomenon of hope in the creative heritage of G. Marcel. The horizon of the problematic field of the metaphysical dimension of hope as a force, act, vitality, value, aspiration, faith and optimism is outlined. The author reveals the immanent nature of the phenomenon as an anthropological principle of the existence of the self and the other in the views of the French researcher. The article focuses on the problem as a value that can appear in two hypostases at once - as a challenge to life itself and as a response to challenges in the life of an individual. The author emphasises the fundamental feature of the phenomenon of hope - its transcendental mystery as an element of spiritual life. The problem of invariance of the epistemological transcription and methodological dimension of the phenomenon of hope in the works of G. Marcel is studied. The distinction between the concepts

of "optimism" and "hope as a vital power" is made on the basis of the proclamation of "optimism" as an artificial and surrogate way to replace the true human hope.

The primacy of ethical and social colouring of the philosophical portrait of the phenomenon of hope in the world view of G. Marcel is emphasised. The restraint and caution of the French philosopher when trying to make a theological cut of "hope" is emphasised. The constructive intention of the existential thinker to highlight the topic of the irrational nature of the phenomenon of hope and its impact on the inner and outer world of the individual is shown. G. Marcel's attempts to formulate and describe the nature of the interaction of the phenomenon of hope with the accompanying elements of the human existential space - faith, love, optimism - are made. Based on the descriptions of the models of their interaction, the author constructs an antagonistic tension in a pair - "hope" and "despair" as "anti-hope". The author reveals the desire of G. Marcel to emphasise the cultural and humanistic significance of the phenomenon of hope in the system of value orientations of an individual. The attention of the thinker is focused on the danger and inadmissibility of rationalisation and rough naturalisation of "hope" in its philosophical dimension by the subject of cognition.

Key words: hope, mystery, optimism, faith, despair, strength, value.